Maria Szurek-Wisti

Polonistyka we Francji

Biuletyn Polonistyczny 22/4 (74), 92-99

1979

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

MUZEUM HISTORII POLSKI

nych, podręczników gramatyki i historii literatury, antologii i wyborów tekstów literackich. W Finlandii w zasadzie kupić polskich książek nie można, bo największe nawet księgarnie akademickie nie sprowadzają wydawnictw w języku polskim; nie docierają też tutaj żadne informacje wydawnicze - gdy dowiadujemy się o ukazaniu się jakiejś interesującej nas publikacji, jest już ona niedostępna w polskich księgarniach. Instytut "Polonicum" Uniwersytetu Warszawskiego prenumeruje dla nas czasopisma, przysyła podręczniki do nauki języka polskiego i w zasadzie nie może przysłać nic ponadto. Obaj z prof. Johanssonem systematycznie opróżniamy na rzecz uczelni swoje biblioteki domowe, ale jego jest zaopatrzona nie najlepiej, a moja - daleko. Nasza biblioteka powstaje więc z dobroczynności przyjaciół.

Taka jest obecnie sytuacja lektoratu polskiego w Turku. A tymczasem prof. Johansson myśli już o utworzeniu pierwszego stopnia specjalizacji polonistycznej ("aprobatur")...

Dr Andrzej Zawada
lektor języka polskiego

POLONISTYKA WE FRANCJI

Polonistyka we Francji[1]

W miarę upływu lat spostrzec możemy stały, chociaż powolny, rozwój studiów polonistycznych we Francji. Daje się on zauważyć tak w dziedzinie szkolnictwa średniego, jak wyższego. Wzrasta także liczba obronionych tez doktorskich (tez 3 Cyklu, jak i tez państwowych), kolokwiów polsko-francuskich, pomnaża się liczba umów i konwencji zawieranych między instytutami badawczymi oraz wyższymi uczelniami obu krajów.

Szkolnictwo średnie

Dekretem Ministerstwa Wychowania z dnia 9 I 1975 r. język polski został zaliczony do grupy języków, które uczniowie szkoły średniej (nie tylko polskiego pochodzenia) mogą wybierać jako pierwszy albo drugi

przy maturze w dziewięciu okręgach szkolnych (tzw. akademiach: Aix-Marseille, Bordeaux, Bijon, Lille, Lyon, Nancy-Metz, Paryż, Strasburg, Tuluza). W statystykach Ministerstwa Wychowania znajdujemy w chwili obecnej dane dotyczące kandydatów, którzy się na to zdecydowali, dopiero od r. 1976: w roku tym 34 osoby zdawały egzaminy z polskiego, i to prawie wyłącznie w okręgu Lille. W r. 1977 liczba ta wzrosła do 76, z czego 52 maturzystów wybrało polski w okręgu Lille, 12 - w Nancy, 5 - w Dijon, 4 - w Strasburgu, 2 - w Lyonie i 1 - w okręgu Tuluzy. Statystyk za r. 1978 jeszcze nie ma, ale ze spisu uczniów szkół średnich państwowych i prywatnych, sporządzonego na rok szk. 1977/78, wynika, że liczba studiujących język polski wynosiła w tym roku 300 osób w całej Francji. Jeżeli się zważy, że tysiące młodych Polaków uczęszcza we Francji do szkół średnich, liczba powyższa musi się wydać znikoma.

Dekretem z 5 XII 1977 Ministerstwo Wychowania stworzyło tzw. agregację z polskiego, tj. egzamin konkursowy dla przyszłych profesorów licealnych języka polskiego: zapisało się 16 kandydatów, zdawało 12, do egzaminów ustnych przystąpiły trzy osoby, a zdała je jedna kandydatka, Małgorzata Radziwiłłów-Doussot, która w bieżącym roku szkolnym odbywa staż w paryskim Liceum im. Montaigne'a. W r. 1979 do agregacji z polskiego zapisało się 15 osób, zdawało egzaminy pisemne 12, zdała jedna kandydatka - Maria Zielińska.

Szkolnictwo wyższe

Cztery katedry języka, literatury i kultury polskiej

W dziedzinie szkolnictwa wyższego istnieją nadal na trzech uniwersytetach francuskich trzy katedry języka, literatury i kultury polskiej: w Paryżu (Université Paris-Sorbonne), w Lille (Université Lille III) i w Nancy (Université Nancy II). Słuchacze tych trzech katedr mogą ubiegać się o dyplom studiów uniwersyteckich ogólnych (Diplôme d'Études Universitaires Générales), o licencjat i o dyplom magisterski. Po ukończeniu tego tzw. 2 Cyklu studiów wyższych mogą przygotowywać tezę doktorską.

Oprócz tych trzech katedr uniwersyteckich istnieje w Paryżu czwarta katedra polonistyki - w Państwowym Instytucie Języków i Kultur Wschod-

nich (Institut National des Langues et Civilisations Orientales), katedra najstarsza we Francji, stworzona w r. 1924. Wykładali na niej kolejno prof. prof. Henri Grappin, Jean Delobel, Étienne Decaux, a od r. 1973 - Maria Szurek-Wisti. Po trzech latach studiów słuchacze uzyskują dyplom Instytutu, po czterech latach dyplom 2 Cyklu (Diplôme supérieur), po pięciu latach i po obronie pracy dyplomowej - Diplôme de recherche et d'études appliquées, równoważny z dyplomem magisterskim, dający możność podejmowania pracy doktorskiej.

Obsada katedr języka, literatury i kultury polskiej

Uniwersytet Paris-Sorbonne. Kierownikiem Departamentu Slawistyki jest Michel Aubin, profesor literatury serbsko-chorwackiej. Kierownikiem Sekcji Polskiej jest od jesieni 1978 r. doc. Jacek Trznadel (w charakterze Maître de conférences associé), lektorami języka i literatury polskiej - Teresa Garnysz-Kozłowska i Edmund Oberlan. Wykłady zlecone prowadzą prof. prof. Oktawiusz Jurewicz i Jean Lajarrige.

Uniwersytet Lille III. Sekcją Polską kieruje prof. Edmund Marek. Starszym asystentem (Maître-assistant) jest Edmund Gogolewski, asystentką - Monika Zaleska, lektorami - Aleksander Fiut i Przemysława Matuszewska. Poza tym Sekcja Polska ma trzech starszych asystentów, tzw. associés (Maîtres-assistants associés): Jacka Abramowicza, Janusza Barczyńskiego i Jerzego Kopcia. Korzysta też z pomocy dwóch stypendystów z Wrocławia: S. Kaufmana i M. Chomicza.

Na Uniwersytecie Lille III Sekcja Polska prowadzi wieczorowe kursy języka polskiego na trzech poziomach, przeznaczone dla osób pracujących zawodowo, oraz korespondencyjne kursy języka i kultury polskiej, obejmujące materiał dwóch pierwszych lat studiów sankcjonowanych państwowym dyplomem, tzw. DEUG.

Ponadto przy Wolnej Wszechnicy (Faculté Catholique de Lille) prowadzone jest nauczanie języka i kultury polskiej jako przedmiot fakultatywny, nie obowiązujący, na dwóch poziomach, z wykładowcą Janem Mycińskim.

Uniwersytet w Nancy. Sekcja Polska wchodzi tu w skład Departamentu Języków i Literatur Obcych. Kierownikiem Sekcji Polskiej

jest od jesieni 1978 prof. Daniel Beauvois. Lektorat polski prowadzi Elżbieta Sokół.

Państwowy Instytut Języków i Kultur Wschodnich (Paris). Przy katedrze pracuje siedem osób. Profesorem jest Maria Szurek-Wisti, starszą asystentką - Helena Włodarczyk, asystentem - Tadeusz Domański, lektorem - Antoni Chojnacki. Wykłady zlecone prowadzą Jean-François Roulin (geografia polska), Georges Castellan (historia Polski), Jean Lajarrige (literatura polska i tłumaczenie tekstów literatury polskiej XIX i XX wieku).

Oprócz tych czterech katedr wykłady i ćwiczenia z języka, literatury i kultury polskiej prowadzone są w Paryżu na Uniwersytecie Paris - Vincennes i na dziewięciu uniwersytetach poza Paryżem.

Na Uniwersytecie Paris -Vincennes Sekcją Studiów Słowiańskich kieruje prof. Claude Frioux. Wykłady i ćwiczenia z języka, literatury i kultury polskiej prowadzi - na dwóch poziomach - Tadeusz Domański.

Aix - Marseille. Kierownikiem Departamentu Studiów Słowiańskich (Département d'études slaves) jest prof. Paul Garde. Nauczaniem języka, literatury i kultury polskiej zajmują się starszy asystent Georges Sigal i lektor Adam Kulawik.

Bordeaux III. Departamentem Studiów Słowiańskich (Département d'études slaves) kieruje prof. Guy Verret. Zajęcia z języka, literatury i kultury polskiej - na trzech poziomach - prowadzą asystent Albert Mailles i lektorka Helena Zbrożek.

Caen. Prof. Anne Odartchenko-Błońska kieruje Sekcją Studiów Słowiańskich, lektorat polski prowadzi Waldemar Błoński.

Clermont-Ferrand. Prof. Jean Perus kieruje Sekcją Studiów Słowiańskich. Od jesieni 1978 r. wykłady z literatury polskiej prowadzi doc. Stanisław Frybes, a lektorat języka polskiego - Regina Lubas.

Dijon. Na Wydziale Literatur i Kultur Obcych w Sekcji Języków i Kultur Słowiańskich dyrektorem jest prof. Maurice Colin, lektorat języka polskiego prowadzi Barbara Dyduch.

Grenoble III. Prof. Claude Robert kieruje Sekcją Studiów Słowiańskich (Section de russe et d'études slaves), lektorem języka polskiego jest Michał Masłowski.

Lyon III. Na czele Sekcji Studiów Słowiańskich (Section d'études slaves) stoi prof. Kyra Sanine, lektorat języka polskiego prowadzi Teresa Kotarska.

Strasburg II. Na uniwersytecie tym istnieje Instytut Studiów Słowiańskich (Institut d'études slaves et soviétiques), na czele którego stoi prof. Belkis Sayar. Lektorką języka polskiego jest Zofia Mitosek.

Tuluza II. Kierownikiem Sekcji Języków i Literatur Słowiańskich jest prof. Helena Zamoyska, kierownikiem Sekcji Polskiej - prof. Jean Lajarrige, lektorami - Kazimierz Chruściński i Wanda Kubicka-Przywarska.

x

Lektoraty polskie prowadzą kursy języka, literatury i kultury dwu- albo trzyletnie i wydają świadectwa ukończenia kursów oraz zdobycia umiejętności władania językiem polskim.

Jeżeli chodzi o statystykę słuchaczy polonistyki na wyższych uczelniach francuskich, daje się zauważyć wzrost liczby studentów zapisujących się na te studia, któremu nie towarzyszy w tej samej mierze liczba kończących studia polonistyczne. W Państwowym Instytucie Języków i Kultur Wschodnich na 84 nauczane języki Europy, Afryki i Azji język polski jest na jedenastym miejscu. Liczba zapisanych na polonistykę wynosiła w r. 1972: 69 osób, w r. 1974: 127, a w r. 1978/79: 146. Natomiast liczba kończących studia 1 Cyklu utrzymuje się od lat na poziomie 8 do 12 absolwentów. Wiąże się to z faktem, że język polski jest językiem trudnym i, podobnie jak inne języki Europy Środkowej i Wschodniej, nie zapewnia młodym możności otrzymania pracy.

Kto studiuje polonistykę na uniwersytetach francuskich? Jest to w dużej mierze młodzież pochodzenia polskiego. Dość licznie reprezentowani są także rusycyści (przy agregacji z rosyjskiego obowiązuje egzamin ustny z jednego z języków słowiańskich), nieco rzadziej bohemiści.

Doktoraty

We Francji istnieją trzy rodzaje doktoratów. Doktoraty tzw. uniwersyteckie (Doctorat d'université), doktoraty specjalistyczne, tzw. 3 Cyklu (Doctorat de 3e Cycle) i wreszcie doktoraty państwowe (Doctorat

d'Êtat, Doctorat ès Lettres). Ubieganie się o doktoraty uniwersyteckie staje się obecnie coraz rzadsze; nadawane są one przede wszystkim tym studentom-cudzoziemcom, którzy pragną mieć tytuł doktorski któregoś z uniwersytetów francuskich.

Do najczęściej bronionych należą obecnie doktoraty specjalistyczne 3 Cyklu. Wymagają one uczęszczania na seminarium doktoranckie przez 2 do 3 lat. Maszynopis tezy, w języku francuskim, wynosi przeciętnie od 300 do 400 stronic. Obrona może się odbywać na tych fakultetach uniwersyteckich, gdzie kierownikami katedr slawistycznych są profesorowie zwyczajni (professeurs titularisés). Należą do nich uczelnie Aix-Marseille, Bordeaux, Clermont-Ferrand, Grenoble, Lille, Lyon, Nanterre, Nancy, Paryż, Strasburg. Uzyskanie specjalistycznego doktoratu może ułatwić otrzymanie pracy asystenta na którymś z uniwersytetów oraz wpisanie na listę kandydatów na starszego asystenta (L.A.F. M.A.). Doktorat państwowy (Doctorat d'Etat, Doctorat ès Lettres) daje prawo do uzyskania docentury (Maitrise de conférences), która jest pierwszym etapem do nominacji na profesora zwyczajnego. Doktorat ten wymaga wielu lat żmudnej, wytężonej pracy badawczej, wielu przeróżnych kwerend po bibliotekach i archiwach francuskich oraz zagranicznych i musi być już nie komplikacją, ale samodzielną, oryginalną pracą twórczą.

Warto wymienić tutaj parę tytułów tez państwowych obronionych w ciągu paru ostatnich lat:

Daniel Beauvois, "Lumières et société en Europe de l'Est: l'Université de Vilna et les écoles polonaises de l'empire russe (1803-1832)" (Oświeceni i społeczeństwo w Europie wschodniej - Uniwersytet Wileński i szkoły polskie w cesarstwie rosyjskim, 1803-1832). Obrona odbyła się na Uniwersytecie Paris I w r. 1977. (Publikacja w tymże roku jako wydawnictwo Uniwersytetu Lille III.)

Hanna Jechova, "L'image poétique dans le mouvement romantique slave" (Obraz poetycki w romantyzmie słowiańskim). Teza ta była broniona w r. 1972 na Uniwersytecie Paris III.

Janina Lagneau, "La formation d'un système sociologique. Essai d'analyse des rapports entre société, science et sociologie chez les sociologues polonais entre les deux guerres mondiales" (Kształtowanie

systemu socjologicznego. Próba analizy stosunków między społeczeństwem, nauką i socjologią u socjologów polskich okresu międzywojennego). Obrona odbyła się w r. 1978 na Uniwersytecie Paris IV (Paris--Sorbonne).

Delia Mata, "Les mythes romantiques: le cas Chopin" (Mity romantyczne - przypadek Chopina). Obrona odbyła się w r. 1975 na Uniwersytecie Paris IV (Paris-Sorbonne).

Marek Tomaszewski, "L'image de la Pologne dans la littérature française du XVIII-e siècle" (Obraz Polski w literaturze francuskiej XVIII w.). Obrona odbyła się w r. 1976 na Uniwersytecie Paris IV (Paris-Sorbonne).

Ośrodek Kultury Polskiej

Przy Uniwersytecie Paris IV (Paris-Sorbonne) działa Ośrodek Kultury Polskiej (Centre de Civilisation Polonaise), stworzony w r. 1962, w ramach polsko-francuskiej umowy kulturalnej. Dyrektorem jest obecnie prof. Oktawiusz Jurewicz, sekretarkami - Mońika Gibson i Teresa Stadnicka. Ośrodek stawia sobie za zadanie zacieśnienie współpracy między instytucjami naukowymi, a także między badaczami i studentami, polskimi i francuskimi, zapoznawanie kół francuskich z kulturą Polski. Organizowane są odczyty, wystawy dzieł sztuki, wyświetlane filmy polskie. Ponadto Ośrodek gromadzi dokumentację dostępną badaczom zainteresowanym polską nauką i kulturą (dział ten prowadzi młody historyk Daniel Tollet). W Ośrodku Kultury Polskiej odbywają się też wieczorowe kursy języka polskiego na trzech poziomach. Uczęszczają na nie studenci, młodzież licealna przygotowująca maturalny egzamin z polskiego, a także Francuzi, którzy zamierzają pracować w Polsce. Od roku 1977 Ośrodek wydaje "Zeszyty Francusko-Polskie" ("Cahiers franco--polonais"). Do chwili obecnej ukazały się dwa numery, za lata 1977 i 1978, w przygotowaniu jest trzeci. W opublikowanych zeszytach zamieszczono m.in. wspomnienia poświęcone prof. prof. Jean Fabre'owi i Étienne Decaux, teksty odczytów wygłoszonych w Ośrodku oraz artykuły poświęcone kontaktom i wpływom literackim polsko-francuskim.

Państwowy Instytut Studiów Słowiańskich

Państwowy Instytut Studiów Słowiańskich (Institut National d'études slaves), instytucja międzyuniwersytecka, powstał w r. 1977, przejmując część działalności istniejącego od r. 1921, i nadal działającego w charakterze domu wydawniczego, Instytutu Studiów Słowiańskich (Institut d'études slaves). Dyrektorem nowo powstałego zakładu jest Jean Bonamour, profesor literatury rosyjskiej na Uniwersytecie Paris-Sorbonne. Zadaniem Instytutu jest popieranie wszelkich badań dotyczących znajomości języków, literatur i kultur krajów słowiańskich oraz innych krajów Europy Środkowej i Wschodniej. Jego organem stało się od roku 1977 czasopismo naukowe (założone w r. 1921), "Revue d'études slaves". Ostatni numer (tom LI, 1978) przynosi teksty referatów wygłoszonych przez uczonych francuskich na Międzynarodowym Kongresie Slawistów w Zagrzebiu jesienią 1978 r. Instytut organizuje odczyty, kolokwia, przyjmuje i zapewnia opiekę zagranicznym slawistom w czasie ich pobytu we Francji.

W dziedzinie współpracy polsko-francuskiej Instytut, wraz z Ośrodkiem Kultury Polskiej, zorganizował w r. 1976 kolokwium poświęcone literaturze dziecięcej i młodzieżowej (Colloque franco-polonais consacré à la littérature pour les enfants et la jeunesse). W grudniu 1978 r. Państwowy Instytut Studiów Słowiańskich urządził kolokwium polsko-francuskie z dziedziny teorii i metodologii badań literackich ("La théorie de la littérature et la méthodologie de la recherche littéraire"). W przygotowaniu są trzy konwencje Instytutu: jedna ma być zawarta z Instytutem Języka Polskiego PAN, druga z Instytutem Badań Literackich PAN, trzecia z Instytutem Słowianoznawstwa PAN.

---

[1] Polonistyce we Francji poświęcono dotychczas w "Biuletynie Polonistycznym" cztery artykuły: 1958/3, 1963/16, 1965/24, 1971/41.

Prof. Maria Szurek-Wisti